

כאשר הסמיק בן-גוריון

ד יד כגוריון הסמיק כסלק, נראה כאילו תפוצץ בעוד רגע. הוא קפץ ממקומו, ישב, קפץ, ישב, צעק: "זה דברי בלע! כן, דבר בלע!"

מלמעלה, מקטע היציע השמור לאורחים חשובים ולעונאי-חן, הסתכל במחזה נוסא אותה התרגשות: הלא-חבר'כנסת יעקוב שמשון שפירא, שהוצע כשר-משפטים. הוא השעין את ראשו על שתי ידיו, שהיו מונחת על המעקה, לא עיוות את פניו.

בדוכן עמד שמעון פרס, התחנך בהתרגיות עם היושבי-ראש, קריש לון, על שתי המילים, "דברי בלע". אך פרס התחנך לדבר רים שהשמיע שפירא מחוץ לכנסת, בעת ה-משפט בתוך מפא"י נגד בן-גוריון וחבריו. היה זה הרגע הנרגש ביותר באותו יום של כינון הממשלה — וגם הנרגש ביותר ב-כנסת המשישית עד כה, ולא במקרה. כי באותו רגע נקבע משהו חשוב לעתיד ה-כנסת: דמותה של רפ"י.

כל עוד קיוותה רפ"י ששלטונו של אש-כול הוא זמני, וכי לאחר מכן אפשר יהיה לאחות את הקרע, לא הגדישו ח"כי רפ"י את הסאה. הם דיברו במתינות, ואיראפשר היה לעמוד על מקומם המדויק במפה ה-פוליטית. כי אנשים כמו אלמוגי ופרס היו רוצים לחזור אל המנגנון ואל השלטון בדרך הקצרה ביותר — וזו מובילה חזרה אל מפא"י.

אך ברגע שנחמנה שפירא, במפתיע, במ-קומו של יוסף — נופצה תקנה זו. ואין ספק שזאת היתה המטרה העיקרית של המינוי.

שפירא יחזק את האנטי-רפ"יטים הקי-צונים בצמרת מפא"י. הוא יבטיח רציפות לכו זה גם אם אשכול יחדל מלהיות ראש-ממשלה, מסיבה זו או אחרת. הגחורדיה החקיקה מינתה אותו כדי לחזק את המחסום בפני כל אנשי מפא"י המקחים עדיין להח-זיר את אנשי רפ"י לחיק המשפחה. נאומו של פרס זכה, על כן, בצדק לתשו-מתלב רבה, כי הוא היה התגובה הראשונה. לא היה זה נאום גדול מבחינת התוכן — הוא חזר על הקו המסורתי של סיעת בן-גוריון. אך ניסוחו היה חשוב — כי בו נקבעה עמדת רפ"י לעתיד.

מהי עמדה זו? בסתונים קיצוני — תוך האשמת אשכול בהפקרת בטחון המדינה והוונאת הציבור לגבי המצב הנוראי. קו סוציאלי ריאקציוני, תוך דרישת הקפאת רמת-החיים (קרי: הורדתה למעשה) של ציבור העובדים, באמתלה של בטחון ופי-זור האוכלוסייה. סיסמות לאומניות קיצוניות, תוך פטילת כל רעיון של שלום.

"אתה תמכת בבן-גוריון!"

כ זה נתברר באותה ישיבה, ביום הרביעי הארוך. דמותה של הכנסת ה-שישית, מבחינת לאומיות-מדינית, התגבשה בה כפעם הראשונה בגלוי.

שוכדה מס' 1: הפאתוס הלאומי-בטחוני-טי של רפ"י עולה עתה על זה של חרות. נאומו של מנחם בגין לא היה קיצוני, אלא אירוני ולגלגני. כמה פעמים פרצו ב-חצוק לשמע הצלחות. אנב: מאיר יערי פעל כעוזרו הראשי. הוא קרא כמה קריאות-ביני-יום. שנחנו לבגין פתח מצויין לתשובות הומוריסטיות, עד כי נראה כאילו תואם ה-דבר בין השניים מראש.

למשל: בגין דיבר על ביטוח-בריאות, הו-כיר כי חברים של חרות משתייכים לקופת-החולים הלאומית ולקופת-החולים הכללית. קרא לעברו יערי: "האם אתה חבר בשתי קופות-החולים?" השיב בגין, בלי היסוס של רגע: "אני נראה לך כלי-כך חולה שאני זקוק לשתי קופות-החולים!"

לעומת נאום מבריק אך חסר-פאתוס זה, בלט נאומו של פרס בתכונות ההפוכות — הוא היה חסר ברק, אך פאתטי ותוקפני. עזרה לו העובדה שהוא דיבר כנאום לפני-האחרון, כשהבית כבר היה מלא לקראת ה-הצבעה. (בשעה שתיים בצהריים, כשהתחשה הישיבה אחרי הפסקה קצרה, לא נכחו באולם

להלן הנוסח המלא של נאומו של אורי אבנרי, בשם סיעת העולם הזה — כוח חדש, בוויכוח על הקמת הממשלה החדשה בכנסת. לרשות הנואם עמדו 15 דקות, וכתוצאה מכך קיצר בכמה טעמים בחלק האחרון.

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה.

נשף-המסיכות הגדול נגמר. ההבטחות הרמות, הנדרים החגיגיים של ימי הבחירות — נז-רקו למיזבלה הגדולה של ההיסטוריה. הציניות הגסה וחסרת-הבושה חוגגת את נצחונה. קוראים לזה מעשה-מרכבה.

איוז מרכבה היא זו? הרי למרכבה יש ארבעה גלגלים. ואילו הקואליציה הזאת דומה רק לזוג אופניים — יש לה שני גלגלים בלבד. מצד אחד — תאחז-השלטון חסרת-המעצורים של מפא"י, שאינה קשורה לשום עקרונות. מצד שני — תאחז-הכפיה חסרת-המעצורים של עסקני-הרות, שאינה יודעת שובע. אלה הם שני גלגליה של קואליציה זו. מפ"ם ול"ע אינם גלגל שלישי או רביעי בממשלה זו. אין הם אפילו גלגל חמישי. הם בקושי החישורים — השפיצים בלעז — בגלגלי האופניים האלה, הגולשים עתה במדרון הכפיה, השחיתות והשרירות.

אפשר לכבד לוחם הנכנע אחרי קרב. אפשר לסלוח ללוחם הנשבר תוך כדי קרב. אך מי יכבד ומי יסלח ללוחם המרדמה, הנכנע לפני הקרב, והנועץ סבין בגב הלוחמים?

"את מי זה ירמה?"

לפני עשרה שבועות ויום הלכו בוחרים ישראל אל הקלפי, ונתנו מנדאט ברור לממשלה חילונית, מתקדמת ומוקראתית. לקואליציה של המערך, ל"ע ומפ"ם היה רוב ברור של 62 נגד 58 — רוב של ארבעה קולות. אנחנו, השוללים את המישטר הקיים על כל אנפיו — הודענו לנשיא המדינה שנתן את קולנו, ללא שום תנאי או חמורה, לממשלה כזאת — ובזאת נעניק לה רוב של שישה קולות — 63 נגד 57.

אפשר היה להכריח את מפא"י לקבל ממשלה כזאת. אפשר היה לגייס את הציבור המת-קדם, לגבש את דעת-הקהל, ליצור חומת-ברזל בפני השוביניזם, הבטחוניזם והכפיה הדתית — אילו היו מפ"ם ול"ע מוכנים ללחום. אך במקום ושינוי ותמורה, על חרות האדם והצלת הדמו-מורם — באה הוחילה אל הקואליציה בכל מחיר, ללא מחיר.

היכן ההבטחות על מלחמה בכפיה הדתית? היכן ההתחייבות שלא לתת יד לשום תחיקה דתית נוספת? קברתם את נמל אשדוד, תחתכם עוד כמה פרוטות מן הנקניק של חרות האזרח. היכן המילים הרמות על מיפנה ושינוי ותמורה, על חרות האדם והצלת הדמו-קראסיה? האם הספיקו עשרה שבועות כדי להפוך את ההבטחות דאשחקך לשלג דאשחקך?

מה השגתם, חברי מפ"ם ול"ע, תמורת כניעה זו? נתנו לכם הרבה מליצות של אליבי — עץ שלם של עלי-תאנה — אך האם השגתם אפילו הישג ממש אחד?

הבטחתם ללחום לביטול המימשל הצבאי — והשגתם אליבי בצורת הבטחה קלושה לבטל — אולי, אולי! — בעוד שנה את מנגנון המימשל הצבאי. זאת אומרת שהמושל ייקרא בשם אחר, וילבש מדים אחרים — ויוסיף לאסור בלי משפט, להגלות, לרתק, להפקיע ולעשוק.

את מי זה ירמה? — ויוסיף לאסור בלי משפט, להגלות, לרתק, להפקיע ולעשוק.

הבטחתם ללחום למען שינוי מדיניות-החוץ, הממיטה אסון על ישראל וההופכת אותה לגרורה עלובה של כוחות זרים, והשגתם — כך הכרתם בתרועת-נצחון — משפט אחד על חימוש גרמניה בנאום ראש-הממשלה. איפה היה המשפט הזה בנאום ראש-הממשלה? ... מתכנני הבטחות בעולם ובארופה, בבואם לסכם עצה ולתכנן חוכניות הנוגעות לבטחון אירופה, "יסיבו לעשות אם יסקרו על כך שכל ההסדרים בתחום זה גרמו ויביאו להפגת החששות ... וכו' וכו', דרוש להיות חבר מפ"ם כדי להבין משפט כזה.

את מי זה ירמה? — ויוסיף לאסור בלי משפט, להגלות, לרתק, להפקיע ולעשוק.

הבטחתם ללחום למען מדיניות כלכלית מתקדמת, נגד התעשרות המתעשרים ולמען חלוקה צודקת של העול — והשגתם את הזכות לתחום על המדיניות הנאורה של שר-האוצר, פינחס ספיר. בכל אוסף הנוסחות היפות, אך חסרות התוכן המעשי, של ראש-הממשלה הבורק — זה היה החלק המעשי היחיד.

את מי זה ירמה? — ויוסיף לאסור בלי משפט, להגלות, לרתק, להפקיע ולעשוק.

הבטחתם ללחום למען יוזמת-שלום גדולה ומהפכנית ונועות — והשגתם כמה מליצות ריקות, שמאחוריהן מתחבאת — ואפילו לא מתחבאת! — הוודאות הגמורה שממשלה זו, שתקעה סכין בגב בורגיה, תוסיף לתקוע סכין בגב כל יוזמת-שלום אחרת. לתקוע סכין — להלחיל דמעה חסודה אחרי מעשה.

את מי זה ירמה? — ויוסיף לאסור בלי משפט, להגלות, לרתק, להפקיע ולעשוק.

עשרה שבועות התמקחתם והתחנכתם — על מה? כל מילה הודלפה לעתו-נות, כל שיהוק ופיהוק פורסם ברבים. על מה? על ניתוחי מתימ? על תקציב הישיבות? עוד חצי מחלקה למשרד וחצי תיק לעסקן?

לשוא ישיבו האורחים — לשוא חפשו הבוחרים שלכם — שלכם בעבר — בכל ההת-מקחות האינסופיות הזאת מילה אחת על בעיות הגורל של המדינה, על העניינים שיקבעו את עתידנו לחיים ולמוות. כשאנו נכנסים לעידן האטום והטיל.

רק איריאה אחת היתה לכם — האיריאה פיקס להיכנס לממשלה. — האיריאה פיקס להיכנס לממשלה.

ההיסטוריה דופקת על שערינו. שינויים עצומים מתחוללים במרחב. חלקם גלויים כבר בורגיה, רובם נסתרים מחחת לפני השטח, אך ידועים למי שמצוי בעניינים. העולם מש-תנה. אויבים-בנפש נפגשים בטשקט. יוזמות-שלום נועות מרתקות את העולם.

עליהם את הדיבור בנאומי שלי. חלק מן הקריאות נישמו בפרוטוקול. הדבר תלוי ב-קצריה. לא תמיד היא קולטת את הקריאה, ולא תמיד היא מזהה את הקורא היושב מאחוריה. השיטה היתה כלהלן: כאשר הוזכר בגין כי "לעת עתה אין בבית הזה רוב למען חקיקת חוקת-יסוד שלמה", קראתי: "אבל רוב המפלגות הבטיחו לחוקק חוקה!"

כאשר התפאר מאיר יערי בעקרונות ה-יפים של הממשלה החדשה, קראתי: "מילים יפות אינן מעשים!" קרא לעברי יעקוב חזן: "גם אתם עוסקים רק במילים ולא במעשים!" תשובתי: "לא דוברים ולא יערי!"

ישראל ישעיהו, ח"כ מפא"י בעל המיבטא התימני הנעים, התחנך עם בגין, ששלל את זכות השרים החדשים להתפטר מהכנסת ערב בחירתם. טען ישעיהו: "הבוחר מצביע ב-

אפילו עשרה ח"כים. בלטו בהעדרם כל שרי הממשלה היוצאת והכנסת.)

מכיון שנאמתי לפני כן, לא היתה לי עוד הזדמנות להשיב להטפה הבטחוניסטית המסור-כנת של פרס. יכולתי לעשות זאת רק על-ידי קריאות-ביניים, והשתמשתי בזכות זו ביד רחבה — או בפה רחב.

פרס: ... ראש-הממשלה הבטיח יחס נאה לדברי בורגיה. בורגיה אמנם לא הציע אלא להשיג את מטרות-המלחמה של הערבים בדרכים מדיניות ...

מנחם בגין: זה נכון!

אורי אבנרי: זה בהחלט לא נכון! **שמעון פרס** (בפנותו אלי): אתה גם תמכת בבן-גוריון והתפעלת ממנו! יש לנו זכרון טוב מדי!

אורי אבנרי: אתה תמכת בפראנץ-יוזף שטראוס והתפעלת ממנו! גם לנו יש זכרון טוב!

שמעון פרס: שטראוס עזר למדינת-ישראל יותר מכל אדם אחר!

באורח מסתורי השתתה המילה הקובעת בפרוטוקול הסטנדרטאי, וגאמר בו כאילו אמר פרס "יותר מכל גרמני אחר". אך כל יושבי הבית שמעו את הפסוק המקורי, ועל כך גם הגיב ראש-הממשלה בתשובתו: "לא אזכיר איש שחבר-הכנסת פרס דיבר עליו, ממדינה מסוימת. כשאמר מה שאמר כאשר ענה לפינה הזאת (בהצביע עלי) שהנה נע-זרנו ממנו יותר מאשר מכל באי-העולם ..."

"לא כדאי לך!"

ד ישיהו זה בין פרס ובגין, בעזרת קריאות-ביניים מצדי, נמשך בכל עת הנואם.

כשאמר פרס כי "קיימת תחרות בין מעצמות-העולם לרכוש את לב הערבים גם במטבע ישראלית וגם בחימוש מודרני", קראתי: "ובזמנכם זה לא היה?"

פרס התרגז, קרא: "תשמע עד הסוף! לא כדאי לך להפריע לי כל פעם!" היה זה סימן לעצבנותו של פרס, הבול-טט מאד בכנסת. אין הוא יושב באולם למעלה מחצי שעה. הוא נוהג לקום לפתע, לגשת לחדר הקטן שבכניסה לאולם המליאה, לעשן שם סיגריות בשרשרת, (באולם עצמו אסור לעשן). אחרי נאומו קרה משהו מורו: הוא יצא מהבית ולא המתין כמה דקות להצבעה. בעת ההצבעה היה אחד המעטים שנעדרו. — דומני הנער היחיד שלא שהה בחוץ ולא היה חולה.

שיטת קריאות-הביניים היא לגיטימית ל-גמרי בכנסת. הפרלמנט היא מקום שמדברים בו, כמו שמעיד שמו (פארלאר), בלאטי-נית: לדבר). לפחות להלכה, אין זה מקום בו קוראים אנשים מונולוגים מן הכתב. זהו מקום שבו מדברים האנשים זה אל זה. לכן מותר לשטע נאום בקריאה של משפט אחד, ואין היושבי-ראש מפסיק או מונע קריאות כאלה, כל עוד הן במידה סבירה ואינן באות להפריע בודוון.

בישיבות משעממות, משתמשים כמה ח"כים בשיטה זו כדי לרענן את הדיון ב-קריאות הומוריסטיות. בדיון רציני, ניתן בקריאות כאלה לחשוף את חולשת טענותיו של נואם.

בדיון על כינון הממשלה הוקצב הזמן לכל סיעה לפי מפתח של 4 דקות לכל ח"כ. כך ניתנו למערך שלוש שעות (אותן הוא לא ניצל), לגחל שעה ושלושת רבעי לא שעה. אך התקנון קובע כי לכל סיעה ניתן זמן של 15 דקות לפחות — וסעיף זה חל עלינו.

קול קורא בכנסת

15 דקות אפשר לאמר לא מעט — אך אין זה מספיק לנאום פרוגרמאטי-בסיסי. לכן החלטתי מראש להשתמש בקרי-אות-ביניים כדי להשלים את טענותי. לא קראתי קריאות כה רבות כדי להפריע לנוא-מים, אלא כדי להבליט את הדברים שהיו טעונים הבלטה — ושלא יכולתי להרחיב